

Kees Combat

Odysseus en de Sirenen in Zeeland

Sirene, Odysseus, die twee zijn onlosmakelijk. In december 1992 konden we ze in een aanzienlijk bescheidener kader plaatsen dan dat van de wereldliteratuur: Odysseus zou de beschermheer worden van het leesbevorderingsproject dat in 1993 in Zeeland van start ging, Sirene lokte lezers van 12-18 in de regio Arnhem-Nijmegen, oftewel het KAN-gebied (*Tsjip* 2/4). In april 1994 deden we verslag van het Gelderse Sirene-project (*Tsjip* 4/1). Maar al in maart 1993 heeft Odysseus zich in Zeeland laten verleiden en is Sirene de benaming geworden voor beide projecten, met aanvankelijk WVC en thans de stichting Lezen als subsidiërende instantie.

Alle reden om na te gaan hoe er ook in Middelburg en Vlissingen en Goes, Axel, Terneuzen en Hulst aan leesbevordering wordt gedaan. Voor de achtergronden van het project kan hier verwezen worden naar het gesprek dat Mărgitka van Woerkom in genoemde april-Tsjip had met de projectleider van Sirene-KAN-gebied, Enny Snoeren. De functie die beide projecten hebben als speerpunt, de rol van SARDES en SSS, U vindt ze in die bijdrage beschreven.

In Zeeland wordt het project geleid door *Hannie Bruijnooge*. "Een boek is een brief aan onbekenden" citeert zij Adriaan van der Veen op een vriendelijke kaart uit Middelburg, en vanuit dat motto is zij met medewerkers overal vandaan, maar vooral ook docenten uit Zeeland, aan de slag gegaan om van dit project iets te maken. Zij kon beschikken over een bestaand netwerk van literaire activiteiten van de stichting LURV en dat er goede banden zijn tussen de Zeeuwse Bibliotheek in Middelburg waar Bruijnooge werkt en de scholen blijkt al uit een der eerste Nieuwsbrieven die de projectleider uit laat gaan. Want terwijl in het schooljaar 1993-1994 voor docenten, jongeren en bibliotheekmedewerkers cursussen werden gegeven voor een gezamenlijke benadering van het lezen en docenten aan een cursus jeugdliteratuur begonnen waaraan door onder anderen Harry Bekkering en Cor Geljon werd meegewerkt, schreef *Maarten de Klerk* in de tweede nieuwsbrief over de *rockmusical Odysseia*. Als dat niet het lezen bevorderde! De Christelijke Scholengemeenschap Walcheren in Middelburg kent nog de klassieke 'Grote Avond' in de plaatselijke schouwburg. Men heeft er een traditie opgebouwd om die met toneel te vullen. En liefst drie avonden waren er deze keer nodig om de vele belangstellenden voor de rockmusical rond de klassieke held te kunnen bergen. De leraren muziek en klassieken van de CSW (of zegt men daar 'het' CSW?) hebben er maanden werk aan gehad. Een 'drinklied van Penelope' door de vrijers, dat sluit aardig aan op de hedendaagse weekend-besteding. De musical bracht zo'n honderd leerlingen van de derde tot de zesde klas en anderen in beweging. De Klerk: "HAVO- en VWO-leerlingen hebben samen kans gezien om de moraal die eeuwen geleden al in (de) legenden verstopt zat op eigentijdse wijze uit te beelden en Homerus zou met tevredenheid zien hoe zij hun draai geven aan

Combat, Odysseus en de Sirenen in Zeeland

een maatschappij, waar goden en helden centraal staan, en waar nog heel wat stof voor schoolavonden uit geput kan worden."

Nu geeft dit verhaaltje vooral aan in welk klimaat het Zeeuwse Sireneproject kan werken: er is in Zeeland, zo constateerde outsider *Cor Geljon*, een uitstekend netwerk van onderlinge relaties, van scholen en bibliotheken en er zijn al veel in te passen activiteiten. Echt aan het werk moesten Bruijnooge en de haren voor bijvoorbeeld het thema 'Boek en film'. Dit was in 1993 belangrijk voor zo'n driehonderd leerlingen en hun docenten Nederlands. Zij werkten met een lespakket rond Krabbé's roman *Het Gouden Ei* en de verfilming daarvan onder de titel *Spoorloos*. Brugklasleerlingen organiseerden zelf een ontmoeting met jeugdboekenschrijfster Anke de Vries en 5 VWO-ers zagen hun idool Ronald Giphart in levenden lijve.

Op de studiedag *Leesplezier en Literatuuronderwijs* die Sirene op 17 november 1993 in Westkapelle organiseerde was half onderwijzend Zeeland aanwezig. Niet verbazingwekkend dat *Herman Pleij* en *Harry Bekkering* hun voor Tsjip-lezers welbekende standpunten uiteenzetten over de verplichte literatuurlijst. Pleij riep maar weer eens dat het literatuuronderwijs in de afgelopen decennia aan 'volstrekte willekeur' te grond dreigde te gaan - terwijl er in de jaren '70, '80 en '90 toch meer over literatuuronderwijs is nagedacht en geschreven dan ooit - en hekelde het 'herkennend lezen'. Terecht is natuurlijk zijn voornaamste opvatting, namelijk, dat literaire werken, ook in de literaire vorming, in hun historische context moeten worden geplaatst. Mij dunkt dat het een het ander absoluut niet uitsluit.

Bekkering dacht al wat meer vanuit de pedagogisch-didactische situatie en erkende dat herkenkend lezen kan bijdragen tot de motivatie, maar literatuuron-

derwijs is pas goed wanneer het de leerlingen inleidt in wat is aangeduid als het 'literaire systeem'.

Cor Geljon, tegelijkertijd docent in het voortgezet onderwijs en vakdidacticus aan de universiteit, droeg het ideeëngoed van de SPL uit toen hij in zijn lezing over 'literatuuronderwijs van brugklas tot schoolonderzoek' begrippen besprak als 'literaire competentie', 'tekstervarings- en tekstbestuderingsmethode', de 'respons' van de leerling, het leesdossier en de samenhang tussen de nationale en de Europese letteren.

Op het symposium kwam ook de relatie ter sprake tussen school en bibliotheek, die intussen in het Gelderse Sireneproject zo nadrukkelijk aandacht heeft gekregen: daar zijn in november 1994 de twee Contactorganen Bibliotheek & School Arnhem en Nijmegen geïnstalleerd die gaan kijken hoever een samenwerking tussen de plaatselijke bibliotheek en de scholengemeenschap in de buurt kan gaan. We berichten daarover!

Belangrijke start in 1994 was voor het Zeeuwse project de *Cursus jeugdliteratuur*, opgezet door docent Max Verbeek, die de contouren van de jeugdliteratuur schetste, met op de laatste bijeenkomst van de vier emdewerking van *Wil van der Veur* (poëzie), *Ron Lubbersen* (dramatisering), *Liesbeth Kerpel* (film en boek). Zes scholen, verspreid door de provincie, werden in de gelegenheid gesteld om, op kosten van Sirene, een zgn. 'literair café' te organiseren, in samenwerking met de plaatselijke bibliotheek. Het enthousiasme bleek groot.

Een andere vorm van samenwerking tussen school en bibliotheek ontstond in Vlissingen. Daar werkt een team van drie docenten Nederlands, twee docenten tekenen, een muziekleraar en een conrector samen met de plaatselijke bibliotheek aan een zgn. *poëzieleesdossier* voor de onderbouw. De beleving van de poëzie staat hier centraal en in het schooljaar 1993-1994 werden gedichten 'behandeld' van Wilmink, Bernlef, Van Lieshout en Ekkers. Titels respectievelijk voor de nieuwsgierige docent: 'Een pakje met de post, Alleen thuis, Glas en Foto. "De Openbare Bibliotheek Vlissingen verstrekt het oeuvre van de dichter en aanvullende informatie" staat er wat deftig in de nieuwsbrief.

Heel passend in het Zeeuwse project was de tweede studiedag, *De Odyssee in de klas*, georganiseerd op 23 maart 1994. Daar was Nico Out die kort zijn lessenspakket Odysseus toelichtte, daar sprak Caroline Heijer enthousiast en met grote kennis van zaken over de rol van de (school)bibliothecaris. Zij beheert de bibliotheek van het Rijnlands Lyceum te Oegstgeest en liet zien hoeveel er bereikt kan worden wanneer bibliothecaris en docenten heel veel contact met elkaar onderhouden. Een zeldzame situatie! Niemand beter dan classicus Rudi van der Paardt is in staat om de invloed te laten zien van de Odyssee op de wereldliteratuur en in het bijzonder de Nederlandse literatuur, en vakdidactica klassieken Caroline Fisser heeft grondig studie gemaakt van de wijze waarop Homerus de beeldende kunst heeft geïnspireerd. Al die verzamelde kennis komt tot zijn recht in de literatuurlessen rond de Odyssee waarvan Cor Geljon en Lily Coenen verslag deden.

Combat, Odysseus en de Sirenen in Zeeland

Die 23e maart was voor het Zeeuwse project een belangrijke dag, want 's avonds werd een andere activiteitenreeks afgerond, rond *Leon de Winter*. De auteur heeft zich de laatste jaren meer en meer overgegeven aan het thema van zijn joodse identiteit, en dat gegeven stond met de problematiek van het verfilmen van literatuur centraal in de ontmoetingen die hij gedurende drie dagen had met leerlingen van zes scholen.

En wat wordt er gedaan om de bibliotheekmensen bij de problematiek van het lezen door leerlingen te betrekken? In aansluiting op een cursus Projectmanagement die in de tweede helft van dit jaar aan bibliothecarissen werd aangeboden om meer greep te krijgen op het werken in projectvorm, organiseert Sirene-Zeeland in 1995 een studiedag voor bibliothecarissen.

Al bij al toont het Zeeuwse Sirene-project vooral een convergerende functie te hebben. Wat er al was, wordt ingepast in het programma; met studiedagen en korte cursussen biedt Sirene de literatuurdocent een zekere bijscholing; en voor leerlingen zijn de ontmoetingen met schrijvers meer mogelijk geworden dan zonder Sirene het geval was. Dat de projecten van bijvoorbeeld de Christelijke Scholengemeenschap Walcheren en de Scholengemeenschap Scheldemondd in Vlissingen via de Nieuwsbrief van het project meer bekendheid krijgen is meegenomen.